

den 7. marts 2016

Høring over udkast til dansk militærmanual om folkeret i internationale militære operationer

Forsvarsministeriet har den 20. januar 2016 anmodet om eventuelle bemærkninger til udkast til Dansk Militærmanual om folkeret i internationale militære operationer. Nedenstående bemærkninger er udarbejdet af cand.jur. og Ph.d. Jacques Hartmann.

Indledningsvist skal projektgruppen complimenteres for det omfattende arbejde og den meget pædagogiske præsentation af de til tider komplicerede emner. Det er endvidere positivt, at manualen indeholder en grundig gennemgang af menneskerettighedernes anvendelse i væbnede konflikter, om end nogle afsnit er mere generelle end andre. Det er også positivt, at manualen hyppigt inddrager inspiration fra Den Internationale Røde Kors Komites (ICRC) arbejde, særligt vedrørende civiles direkte deltagelse i fjendtlighederne. Nedestående fokuserer på tre emner: 1. *Indsættelsens grundlag og mandat*; 2. *Frihedsberøvede*; og 3. *retskilder*. Derudover indeholder skrivelsen nogle afsluttende bemærkninger samt et bilag med mindre kommentarer, som forhåbentlig kan hjælpe projektgruppen med færdiggørelsen af den endelige manual.

1. Indsættelsens grundlag og mandat

Indledningsvist kan der stilles spørgsmålstejn ved om militærmanualen nødvendigvis behøver et afsnit om det juridiske grundlag for indsættelsen af militære styrker.¹ Såfremt dette anses som værende nødvendigt burde afsnit 2.2.1 '*Invitation fra modtagerstaten*' præciseres. Særligt bør det fremhæves, at folkeretten ikke tillader intervention i borgerkrige. Denne begrænsning har længe været anerkendt og er veletableret.²

Også andre dele af afsnittet kunne med fordel præciseres. Særligt afsnit 2.2.4 om '*Andre folkeretlige grundlag*' for magtanvendelse, og særligt underafsnittet om '*humanitær intervention*'. Lovligheden af humanitær intervention (uden et mandat fra FN's sikkerhedsråd) er omstridt.³ Det er bekendt, at Danmark støtter en ret til humanitær intervention, men det ville klæde manualen, hvis følgende udsagn kunne støttes af eksempler eller kildehenvisning:

¹ Den britiske militærmanual har fx bevist undtaget et sådan afsnit. UK Ministry of Defence, *The Manual of The Law of Armed Conflict* (Oxford University Press 2009) 1–2.

² Se fx CD Gray, *International Law and the Use of Force* (Oxford University Press 2008) 78 ff.

³ Se fx S Chesterman, *Just War or Just Peace?: Humanitarian Intervention and International Law* (Oxford University Press 2001).

”Der findes således fortilfælde, hvor lande eller regionale grupperinger af lande i helt ekstraordinære situationer har begrundet magtanvendelse uden et FN-mandat med nødvendigheden af at imødegå massive overgreb på civilbefolkninger og ekstrem humanitær nød. Sådanne operationer kan betegnes humanitær intervention.” (s. 16)

For yderligere kommentarer se vedlagte bilag.

2. Frihedsberøvede

Kapitlet om frihedsberøvede indeholder flere kontroversielle elementer, særligt hvad angår frihedsberøvelse i ikke-internationale væbnede konflikter (NIAC). Det anføres fx i manualen, at der eksisterer et sædvaneretligt grundlag for, at civile kan interneres i NIAC. Dette udsagn er kontroversielt og er blevet underkendt af nationale domstole.⁴

Det er endvidere vigtigt at fremhæve, at den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) ikke generelt tillader sikkerhedsinternering.⁵ EMRK's art. 5, stk. 1 oplister fem udtømmende grunde for frihedsberøvelse, og der er ingen særlig undtagelser for væbnede konflikter. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i internationale væbnede konflikter (IAC) valgt at fortolke art. 5 i lyset af den humanitære folkeret, men har samtidigt insisteret på, at EMRK's sikkerhedsforanstaltningerne fortsat finder anvendelse.⁶ Enhver tilbageholdelse vil derfor kræve udtrykkelig lovhjemmel, særlige retssikkerhedsgarantier samt fastsættelsen af konkrete tidsfrister for prøvelsen af tilbageholdelsen.⁷ Krav som ikke er behandlet i manualen. Manualen foreslår kun en løbende behandling af lovligheden for tilbageholdelse hver sjette måned, i overensstemmelse med GK IV, art. 43, stk. 1. Denne bestemmelse finder imidlertid kun anvendelse i IAC, og manualen forklarer ikke, hvorfor der denne bestemmelse skulle finde anvendelse i NIAC.

For yderligere kommentarer se det vedlagte bilag.

3. Retskilder

Det er positivt, at kapitel 14 refererer til den juridisk litteratur, hvilket både giver kapitlet mere autoritet og gør det nemmere for læseren at finde yderligere information. Andre kapitler refererer imidlertid næsten udelukkende til traktater samt materiale fra ICRC, uden nogen egentlig forklaring af materialets retskildeværdi. I modsætning hertil anføres der om San Remo-manualen, at den ”ikke i sig selv en traditionel folkeretlig retskilde” (s. 487). Den manglende brug af juridisk litteratur er beklagelig, især da forskellige nationers mest ansete forfatters meninger generelt anses som et hjælpemiddel ved konstateringen af gældende ret. Arbejdsgruppen burde derfor overveje, at inddrage flere referencer til den juridisk litteratur, hvilket også er praksis i andre landes militærmanualer.⁸

⁴ Se fx *Serdar Mohammed v. Ministry of Defence* [2015] EWCA Civ 843, pr. 223-234.

⁵ EMD, *Lawless v. Ireland (No. 3)* og *Guzzardi v. Italy*.

⁶ EMD, *Hassan v. United Kingdom*, pr. 101

⁷ Se fx J Hartmann, 'Detention in International Military Operations: Problems and Process' (2013) 52 *The Military Law and the Law of War Review* 304.

⁸ Se fx UK Ministry of Defence, *The Manual of The Law of Armed Conflict* (Oxford University Press 2009).

Afsluttende kommentarer

Projektgruppen kunne overveje, om manualen ville styrkes af yderligere referencer til Københavns Processen; en diskussion af autonome våbensystemer; samt flere krydsreferencer til den militære straffelov.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jacques Hartmann', written over the printed name.

Jacques Hartmann

University of Dundee
School of Law / Social Sciences
Phone: +441382 3848
Email: jhartmann@dundee.ac.uk

Bilag 1:

Følgende indeholder mindre kommentarer, som forhåbentlig kan hjælpe projektgruppen med færdiggørelsen af den endelige manual. Manualens originale tekst er i venstre spalte og kommentarer ses i højre spalte. Visse steder er den originale tekst fremhævet med understregning.

Manualen	Side	Kommentar
2. Den internationale militære operation		
"Udsendelse af danske militære styrker til en international militær operation skal derfor ske på et folkeretligt grundlag."	s. 10	Det ville være nyttigt, hvis manualen forklarede om dette udsagn afspejler dansk forfatningsret.
2.2.1 Invitation fra modtagerstaten	s. 10	Afsnittet nævner ikke borgerkrig, jf. ovenfor.
"Denne beføjelse kan anvendes med eller uden den pågældende medlemsstats samtykke. Sikkerhedsrådets beslutning herom forudsætter, at mindst 9 af rådets 15 medlemmer, stemmer for, [6] og at ingen af de 5 permanente medlemmer stemmer imod"	s. 11	Referencen i fodnote 6 giver kun mening i lyset af Namibia-sagen (<i>Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970)</i>).
"En anden væsentlig pointe i forbindelse med Sikkerhedsrådets virke er, at alle FN's medlemsstater er forpligtede, afhængig af ordlyden i resolutionen, til at anerkende og udføre Sikkerhedsrådets beslutninger."	s. 12	Det ville være nyttigt, hvis manualen indeholdt eksempler på den relevante ordlyd.
3.3.2 Væbnede konflikters suspension og afslutning	s. 24	Afsnittet fokuserer på IAC og der er ingen egentlig forklaring på, hvordan en NIAC mod ikke-statslige organiserede væbnede grupper afsluttes.
3. Overblik over gældende folkeret i missionen		
3.5 Konflikts geografiske afgrænsning	s. 32	Afsnittet forklarer ikke, hvordan en konflikt med en ikke-statslige organiserede væbnede gruppe, såsom Al-Qaida, kan afgrænses geografisk.
"Det er et helt grundlæggende folkeretligt princip, at stater skal afholde sig fra at anvende eller true med anvendelsen af magt mod andre staters "territorielle integritet" og "politiske uafhængighed," som det hedder i FN-pagten indledende bestemmelser."	s. 35	Manualen kan læses som om, at forbudet mod magtanvendelses <i>kun</i> finder anvendelse, når magtanvendelsen eller truslen heraf er rettet mod andre staters "territorielle integritet" og "politiske uafhængighed", hvilket ikke er den almindelige fortolkning af art 2, stk. 4.

"Stater har ved <u>konventioner</u> og <u>traktater</u> forpligtet sig på en lang række områder..."	s. 41	Manualen kan læses som om, at der sondres mellem "konventioner" og "traktater".
"En anden situation, hvor der – uden at der er tale om egentlig frihedsberøvelse – antages at foreligge personjurisdiktion, er i tilfælde, hvor danske styrker uden for Danmark har fuld kontrol over fx en militær lejr, et skib eller et fly samt de personer, der opholder sig i lejren mv."	s. 54	Det fremstår uklart, hvorfor skibe og fly er behandlet under "personjurisdiktion", eftersom disse alene er underlagt flagstatens jurisdiktion. <i>Se EMD, Hirsi Jamaa and Others v. Italy</i> , pr. 76-82.
"Det er imidlertid ikke nogen forudsætning for personjurisdiktion, at den frihedsberøvede befinder sig på dansk kontrolleret område. Dette illustreres af en dom, hvor EMD har fundet, at betingelserne for personjurisdiktion også kan være opfyldt i situationer, hvor en stats væbnede styrker bemande checkpoints, idet formålet med sådanne checkpoints er at udøve kontrol med personer, der søger passage herigennem."	s. 54	Det ville være nyttigt, hvis manualen ville uddybende begrebet personjurisdiktion eller gave eksempler herpå.
Områdejurisdiktion	s. 55	Det ville være nyttigt, hvis afsnittet om områdejurisdiktion havde mere information om besættelse. <i>Se fx ICJ, Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory.</i>
"Hvis der er områdejurisdiktion, vil <u>ansvaret</u> ofte være delt med organisationer og andre stater, der indgår i den internationale indsats."	s. 55	Det ville være nyttigt, hvis manualen forklarede, hvilken slags "ansvar" der omtales (strafferetligt eller andet). Det ville endvidere være nyttigt, hvis manualen generelt fokuserede på danske styrkers folkeretlige forpligtigelser.
"Danske væbnede styrker er forpligtede til at overholde <u>relevante</u> menneskerettigheder i militære operationer, hvor Danmark udøver ekstraterritorial jurisdiktion i form af personjurisdiktion, områdejurisdiktion eller ved at danske styrker udøver offentlig myndighed. Hvilke menneskerettigheder, der er relevante i de enkelte tilfælde, kræver en nøje granskning af den enkelte mission og grundlaget herfor, jf. kapitel 2."	s. 56	En sproglig præcisering ville her være ønskelig. Som udgangspunkt skal Danske styrker overholde <i>alle</i> Danmarks menneskerettighedsforpligtigelser; om end disse i nogle tilfælde vil kunne tilsidesættes af den humanitære folkeret, hvor denne er <i>lex specialis</i> .
"I nogle tilfælde har stater under vedtagelsen af menneskerettighedskonventioner udtrykkeligt taget stilling til reglernes anvendelse i væbnede konflikter eller andre særlige situationer. Derfor er der indbygget en vis fleksibilitet i enkel-	s. 58	En sproglig præcisering ville her være ønskelig. Det er korrekt, at nogle menneskerettighedskonventioner tillader fravigelse fra visse rettigheder og at EMRK art. 2 tillader afvigelse fra art. 2, når det sker som led i en følge af lovlige krigs-

te rettigheder. Det åbner mulighed for, at stater i deres nationale retsregler kan regulere den enkelte rettigheds nærmere omfang under hensyntagen til en eventuel trussel mod et medlemslands interne sikkerhed.”		handlinger, men det følger udtrykkeligt af EMRK's art. 15, at der ikke kan ske fravigelse fra artiklerne 3, 4, stk. 1 og 7. Muligheden for at ”regulere” rettigheder kræver endvidere udtrykkelig hjemmel til fravigelse (derogation), jf. EMRK art. 15, stk. 3.
”Visse menneskerettighedskonventioner åbner mulighed for, at stater kan derogere, dvs. fravige, fra visse af konventionens rettigheder i tilfælde, hvor den pågældende medlemsstats interne sikkerhed er alvorligt truet. EMRK og CCPR er eksempler herpå.”	s. 59	Det ville være nyttigt, hvis manualen understregede, at fravigelse kræver en officiel derogation, jf. EMRK art. 15, stk. 3. Det er endvidere vigtigt at understrege, at fravigelse kun indebærer en sænkelse af de eksisterende standarder, og ikke en fuldstændig tilsidesættelse heraf.
3. Ret til personlig frihed og sikkerhed. ”Frihedsberøvelse kan kun ske i overensstemmelse med nærmere betingelser fastsat ved lov. Det betyder bl.a., at frihedsberøvelsen skal have hjemmel i <u>national ret</u> .”	s. 60	Det er uklart om teksten refererer til dansk ret eller en evt. værtstats nationale lovgivning. Nedenfor anføres det, at ”Det påhviler territorialstaten at gennemføre lovgivning, der hjemler den fredstøttende styrke samt andre relevante myndigheder de nødvendige muligheder for at foretage sådanne frihedsberøvelser.” (s. 61). Der er andre steder i manualen, hvor referencer til ”national ret” ikke er helt entydige.
2. Forbud mod tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Dette absolutte forbud knytter sig navnlig til danske væbnede styrkers behandling af frihedsberøvede og behandles derfor nærmere nedenfor i manualens kapitel 12. I disse tilfælde vil der foreligge personjurisdiktion*.	s. 60	Det burde fremhæves, at forbud mod tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf er ikke kun relevant, når der foreligger personjurisdiktion, og at der også kan være positive forpligtigelser, fx i forbindelse med besættelse.
”TP I til Genèvekonventionerne gælder i samme omfang som Genèvekonventionerne. TP I har ikke opnået samme universelle tilslutning. Danmark er derfor ikke formelt forpligtet af TP I over for en konfliktpart, der ikke har tiltrådt protokollen, med mindre denne konfliktpart accepterer anvendelsen af protokollen med virkning for en konkret konflikt”	s. 67	I kommentaren til TP I står der: ”...the Parties bound by the Protocol engaged in a conflict with a non-contracting Party will presume that the latter intends to apply the Protocol and they will apply it themselves pending a possible declaration and above all until they have had the possibility of assessing the conduct of the non-contracting adverse Part”. Pilloud C and others, <i>Commentary on the Additional Protocols: Of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949</i> (Martinus Nijhoff Publishers 1987) 1087.
”Det kan fx være uklart, hvilke handlinger, der anses for udført i embeds medfør; i hvilket omfang visse typer forbry-	s. 77	Det burde nævnes, at visse traktater ophæver immunitet. Det gælder for eksempel FN's tortur konvention og Rome Sta-

delser er undtaget dette princip; og hvordan den beskyttede personkreds mere præcist afgrænses."		tutten, jf. nedenfor s. 87.
"I operationer uden for væbnet konflikt er udgangspunktet, at al magtanvendelse skal ske med respekt for retten til livet, og at dødelig, væbnet magt derfor alene kan anvendes, hvor det er absolut nødvendigt inden for rammerne af det folkeretlige grundlag for indsatsen."	s. 89	Det ville være nyttigt, hvis manualen nævnte, hvordan dansk lovningen finder anvendelse i andre operationer, der falder uden for væbnede konflikter.
Kapitel 4 - Grundlæggende principper og normer		
"Det Der findes ikke nogen udtrykkelig regel i hverken FA 3 eller i TP II, der svarer til proportionalitetskravet, som det kommer til udtryk i TP I. Det antages imidlertid, at princippet i kraft af sin sædvaneretlige karakter også gælder i NIAC."	s. 114	Det ville være nyttigt, hvis manualen inddragede betydningen af menneskerettigheder og den danske stats standpunkt i forhold til anvendelsen af proportionalitetskravet i NIAC.
"I praksis betyder dette fx, at danske styrker <u>ikke må anvende tortur mod frihedsberøvede</u> enkeltpersoner eller overføre disse til andre styrker, der bruger tortur."	s. 116	Der burde stå " <i>tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf</i> mod frihedsberøvede..." Manualen kunne også med fordel inddrage reglerne fra Københavnsprocessen, samt kommentarer hertil.
"Pågribelsen af den pågældende skal da finde sted med respekt for den beskyttelse, den civile har i den humanitære folkeret og evt. i menneskerettighederne, <u>hvor disse finder anvendelse</u> ."	s. 130	Uheldig formulering, idet, som anført ovenfor, menneskerettigheder altid finder anvendelse. Se manualen s. 58: "Menneskerettighederne gælder som udgangspunkt altid."
"Det er forbudt at slå civile ihjel"	s. 153	Det ville være nyttigt, hvis manualen specificerede om dette kun gælder forsætligt drab, jf. fx ICC-Statutten art. 8, stk. 2(c)(i).
"Forbuddet mod umenneskelig behandling består både i et forbud <u>mod at behandle civile - eller andre - umenneskeligt</u> og i et vist omfang mere aktivt at træffe foranstaltninger til at beskytte civile mod overgreb. Forbuddet mod umenneskelig behandling indebærer et særligt krav i tilfælde, hvor danske styrker udøver kontrol og myndighed over civile, fx i forbindelse med frihedsberøvelse, medicinsk behandling eller under besættelse."	s. 155	Formuleringen "civile - eller andre - umenneskeligt" skaber uklarhed. Forbuddet mod umenneskelig behandling beskytter alle mennesker, uanset status, og er absolut.
"For at forbyde sig mod forbuddet skal man altså have haft til hensigt at få nogen til at forsvinde ved at benægte, at	s. 157	Det burde nævnes, at en mangel på registrering i sig selv kan udgøre et brud på personens menneskerettigheder, jf.

de pågældende er eller har været i dansk varetægt.”		manualens s. 446.
”FN’s børnekonvention fra 1989 minder parterne om at overholde den humanitære folkerets særlige beskyttelse af børn i væbnede konflikter, herunder at træffe alle praktisk mulige foranstaltninger for at beskytte og tage vare på børn, der er påvirkede af væbnet konflikt.”	s. 158	FN’s børnekonvention ”forpligter...” ville være et mere dækkende ordvalg.
4.3.3 Kvinder	s. 160	I afsnittet om ”Kvinder” står der intet om krigsforbrydelser, på trods af overtrædelser af andre regler i den humanitære folkeret fremhæves som værende krigsforbrydelser (se fx afsnittet om distinktion).
Kapitel 7 - Sanitetstjenesten		
Kapitel 7 - Sanitetstjenesten	s. 186	Kapitlet nævner ikke direkte menneskerettigheder, hvilket ellers virker nærliggende kunne være nævnt i afsnittene 2.5 <i>Respekt og beskyttelse</i> samt 6.2 <i>Undersøgelse af døde</i> . Se fx <i>Jaloud v. Netherlands</i> omtalt på s. 362.
”Lovlige angrebsmål kan bestå af individer eller objekter. For individers vedkommende er udgangspunktet, at alene kombattanter udgør militære mål.”	s. 239	Det ville være nyttigt, hvis manualen udtrykkeligt omtalte statsoverhoveder eller højststående politikere. Se fx Henderson I, <i>The Contemporary Law of Targeting</i> (Martinus Nijhoff Publishers 2009) 4.2.4.
Eksempler 8.29 på skader, hvoraf nogle vil kunne anses for kollaterale og andre ikke:...	s. 253	I forbindelse med eksempel 8.29 kunne det nævnes, at tilintetgørelsen af kraftværker i forbindelse med Irak-krigen (1990-1991) var årsag til omfattende civile tab.
Mens transformatorstationen kan udgøre et militært mål grundet dens anvendelse...		
Kapitel 8 - Militære mål		
Eksempel 8.43 Et individ, der er optaget på en liste over militære mål, har gennem flere år været kendt som leder af den lokale organiserede oprørsgruppe. Sidste gang, der er modtaget efterretninger om oprørslederens virke, er for to måneder siden. Men over den samlede periode er der med jævne mellemrum modtaget fornyede efterretninger, der hver gang har bekræftet hendes virke som oprørs-	s. 268	Eksemplet minder om <i>'targeted killing'</i> , og det burde diskuteres om truslen fra personen kan elimineres ved tilfangetagelse. Se fx Gill TD and Fleck D, <i>The Handbook of the International Law of Military Operations</i> (Oxford University Press 2016) 318.

leder. En dansk enhed observerer nu for første gang i et år oprørslederens fysiske tilstedeværelse i hendes køretøj. Efter omstændighederne må de foreliggende oplysninger anses for tilstrækkeligt opdaterede, og der kan træffes beslutning om et angreb på dette grundlag.		
Kapitel 9 Våben		
“Der vil kunne opstå situationer, hvor en modstander ikke har tiltrådt eller ikke kan tiltræde de folkeretlige instrumenter, som forbyder anvendelsen af kvælende gas og andre farlige gasarter, fx fordi modstanderen er en ikke-statslig væbnet oprørsgruppe (OVG). I en sådan situation vil modstanderen være bundet af sædvaneretten.”	s. 278	Det ville være nyttigt, hvis manualen indeholdt en henvisning til Danmarks syn på lovligheden af brugen af kemiske våben af ikke-statslige aktører.
”Det er forbudt under nogen omstændigheder at anvende, udvikle, fremstille, på anden måde anskaffe, oplagre, bibeholde personelminer eller at overføre personelminer til nogen, direkte eller indirekte; eller på nogen måde at bistå, opmuntre eller tilskynde nogen til handlinger, der er forbudte i medfør af Ottawa-konventionen.”	s. 281	Denne og lignende formuleringer sonderer tilsyneladende ikke mellem traktatsretlige forpligtelser og sædvaneretlige forpligtelser. Andre steder i manualen står der fx at ” <i>Danmark</i> skal afmærke, rydde eller destruere eksplosive krigsefterladenskaber, som findes i områder, som <i>Danmark har kontrol over</i> ”, hvilket kun fokuserer på Danmarks traktatsretlige forpligtelser.
3.8 Projektiler, som udvides eller udflades nemt i den menneskelige krop	s. 289	Det kunne med fordel tilføjes, at en forsætlig ændring af ammunitionens egenskaber er strafbart, jf. Militær straffelov § 30.
”Enhver person, der er fyldt 18 år, og som ikke er interneret, kan pålægges at arbejde for derigennem at bidrage til at genskabe eller opretholde civilbefolkningens levemåde på det besatte område. Forpligtelsen til at arbejde knytter sig til arbejde for besættelsesmagten, for offentlige forsyningsvirksomheder eller i andre hverv, der fremmer den øvrige befolknings vilkår og levemåde på det besatte område. Det vil sige inden for de områder, der har at gøre med de ovennævnte grundlæggende behov.”	s. 372	Det ville være nyttigt, hvis manualen forklarede, hvordan pålagt arbejde er i overensstemmelse med EMRK art. 4, stk. 2. Derudover burde det fremhæves, at ”beskyttede personer kan kun tvinges til at arbejde i samme udstrækning som statsborgere tilhørende den af de stridende parter, på hvis territorium de befinder sig”, jf. GK IV, art. 40.
Kapitel 12 - Frihedsberøvede		
”Hensynet til den frihedsberøvede skal varetages i overensstemmelse med de særlige forhold, der gør sig gældende under militære operationer. I væbnet konflikt vil eksempelvis de overordnede	s. 377	Det ville være nyttigt, hvis manualen understregede, at forbud mod tortur eller anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf er absolutte og at der ikke er mulighed for at

principper om militær nødvendighed og humanitet skulle balanceres, jf. kapitel 4.”		balancere dette forbud over for militær nødvendighed.
”I lyset af konfliktparternes ret til under væbnet konflikt at frihedsberøve personer, der udgør en sikkerhedsrisiko, har den humanitære folkerets regler om behandling af frihedsberøvede primært til formål at sikre en human behandling af enhver frihedsberøvet, dog med særlig fokus på krigsfanger og sikkerhedsinternerede civile.”	s. 377	Det ville være nyttigt, hvis manualen kunne specificere både den folkeretlige hjemmelen samt hjemlen i dansk ret for frihedsberøvelse i NIAC.
”I ekstraordinære situationer, hvor indgreb foretages af hensyn til den offentlige orden, vil selv væsentlige frihedsbegrænsninger ikke udgøre frihedsberøvelse”	s. 384	Teksten kunne styrkes med en reference til EMD, <i>Austin and Others v. the United Kingdom</i> .
”Eksempel 12.10: Eksempel på element af forpligtelse og forbud i medfør af samme rettighed: En frihedsberøvet skal altid have tilstrækkeligt mad og vand. En klar overtrædelse af dette, som eksempelvis <u>flere dage</u> uden vand, kan i sig selv udgøre tortur.”	s. 389	Formuleringen ”flere dage uden vand” er uheldig og kunne fortolkes således, at frihedsberøvede personer kan fratages vand i få dage, hvilket er i strid med menneskerettighederne og fællesartikel 3. Det er mere korrekt, som det senere anføres, at ”frihedsberøvede skal modtage tre måltider i døgnnet og skal have adgang til rent drikkevand” (s. 422).
Vurderingen af, hvorvidt der er tale om tortur eller om anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling, afhænger af: 1) Karakteren af handlingen, dvs. hvor alvorlig den er 2) Intensiteten af lidelsen, som handlingen medfører 3) Varigheden af handlingen 4) Helbredsmæssige konsekvenser af handlingen både fysisk og psykisk.	s. 393	Andre relevante faktorer er den frihedsberøvedes alder, køn og helbred. Se fx EMD, <i>Jalloh v Germany</i> .
Eksempel 12.13: Eksempel på tortur: En frihedsberøvet blev udsat for en række overgreb. Han blev bl.a. slået flere gange, blev trukket rundt ved håret, der blev urineret på ham og han blev truet med en kanyle og en blæselampe. Dette blev anset for tortur af EMD.	s. 396	Der kunne stilles spørgsmålstegn ved om det er nødvendigt at give et eksempel for tortur, når det ovenfor anføres, at i ”forhold til danske soldaters behandling af frihedsberøvede er det ikke afgørende om en forbudt handling er vold, tortur, eller om det er anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling.” Et nyttigt eksempel er <i>Ireland v UK</i> , hvilket også er relevant i forhold til afsnit 4.1.2 Begrænsning af sanserne.
Eksempel 12.15: Eksempel på lovlig fysisk magtanvendelse: En frihedsberøvet overfalder den ene af	s. 394	Det ville være nyttigt, hvis det i manualen kunne specificeres, at magtanvendelsen kun må bruges i det omfang, at det er

to vagter under et flugtforsøg. Den anden vagt kommer sin kollega til undsætning ved at slå den tilbageholdte med sin knippel.		strengt nødvendigt for at bringe overfaldet til ophør.
I fredstid er der som udgangspunkt ikke mulighed for at sikkerhedsinternere i internationale operationer. Det vil kræve en eksplicit hjemmel i form af en resolution fra FN's Sikkerhedsråd til at internere civile. Der vil som udgangspunkt derfor alene forekomme frihedsberøvelser med henblik på evt. retsforfølgning. Også i sådanne tilfælde kræves hjemmel til frihedsberøvelse jf. umiddelbart nedenfor i boks 12.7.	s. 400	Det ville være nyttigt, hvis manualen kunne specificere i hvilket omfang Danmarks og værtsstatens lovgivninger er relevante i forhold til frihedsberøvelse.
"5.2.1.2 Hjemmelsgrundlag for sikkerhedsinternering af civile under ikke-internationale væbnede konflikter (NIAC)... Der er også sædvaneretligt grundlag for, at civile kan interneres i NIAC generelt."	s. 413	Udsagnet, om at der er et sædvaneretligt grundlag for, at civile kan interneres i NIAC, er kontroversielt og er blevet underkendt af nationale domstole. Se fx <i>Serdar Mohammed v. Ministry of Defence</i> [2015] EWCA Civ 843, §§ 223-234. Se også Hartmann J, 'Detention in International Military Operations: Problems and Process' (2013) 52 <i>The Military Law and the Law of War Review</i> 304
"Denne mangel på klare regler får betydning for spillet mellem menneskerettighederne og den humanitære folkerets regler, idet de specifikke regler, der er specielt møntet på væbnede konflikter, fortrænger de mere generelle menneskeretlige regler i forhold til eksempelvis ufortøvet fremstilling for en dommer for at få grunden til sin frihedsberøvelse prøvet. Det er den særlige situation, staten befinder sig i under væbnet konflikt, der er afgørende ved internering af civile under NIAC. Det tilsiger en interneringsmodel, der er inspireret af den, der finder anvendelse under IAC. Det er afgørende, at modellen fra den humanitære folkeret følges som minimumstandard, og at der under ingen omstændigheder finder vilkårlige sikkerhedsinterneringer sted."	ss. 413-414	Konklusionen, at "mangel på klare regler [betyder at] de specifikke regler, der er specielt møntet på væbnede konflikter, fortrænger de mere generelle menneskeretlige regler" er kontroversiel. Den humanitære folkeret indeholder kun få traktatbestemmelser om tilbageholdelse i NIAC. Disse findes i fællesartikel 3 og TP II art. 4-6. Bestemmelserne indeholder kun få regler om håndteringen af fanger, og der er ingen eksplicit hjemmel for tilbageholdelse og ingen processuelle retssikkerhedsgarantier. Det er derfor svært at se, hvordan den humanitære folkeret kan fortrænge de menneskeretlige regler, hvilket netop opstiller klare regler for frihedsberøvelse. Se fx Hartmann J, 'Detention in International Military Operations: Problems and Process' (2013) 52 <i>The Military Law and the Law of War Review</i> 304
"Såfremt afgørelsen om sikkerhedsinternering opretholdes, skal den med regelmæssige mellemrum, om muligt hver sjette måned optages til fornyet behandling af et kompetent organ."	s. 414	Kravet om fornyet behandling hver sjette måneder i overensstemmelse med GK IV, art. 43, stk. 1, hvilket kun finder anvendelse i IAC. Manualen giver ingen begrundelse for, hvorfor denne bestemmelse skulle gælde i NIAC.

"I forhold til grundlaget for interneringen er det afgørende at undgå risikoen for vilkårlig frihedsberøvelse. For at undgå dette kan den ekstra beskyttelse fx være i form af, at: 1) En interneret gøres bekendt med grunden til frihedsberøvelsen på et sprog, denne forstår. Det kan alene være, at denne vurderes at udgøre en kvalificeret sikkerhedsrisiko. 2) En interneret gøres bekendt med grundlaget for vurderingen, hvor dette er muligt under hensyn til klassifikation af materialet. 3) En interneret får mulighed for at blive repræsenteret af advokat eller lignende. 4) En interneret får mulighed for at føre vidner."	s. 414.	Formulering nedenfor synes mere korrekt, hvor det anførtes, at en "frihedsberøvet skal altid hurtigst muligt gøres bekendt med grunden til frihedsberøvelsen på et sprog den pågældende forstår." (s. 421).
"Sikkerhedsinterneringen sker uden mulighed for prøvelse ved en egentlig domstol og kan opretholdes, så længe konflikten varer, og sikkerhedsrisikoen består."		Det ville være nyttigt, hvis manualen forklarede, hvorfor GK IV, art. 41 skulle finde anvendelse i NIAC.
5.2.3 Indtrædelse og ophør af sikkerhedsinternering		Afsnittet om sikkerhedsinternering er problematisk og ikke umiddelbart foreneligt med EMRK art. 5. Alle referencer er til GK IV, hvilket kun finder anvendelse i IAC.
"Prøvelsen af en sådan frihedsberøvelse skal ske for en dommer og..."	s. 417	EMRK art. 5, stk. 3, stiller krav om "dommer eller anden øvrighedsperson..."
"Udover, hvad der generelt gælder for den fysiske behandling, er der specifikke forbud mod legemlige afstraffelser af frihedsberøvede."	s. 429	Manualen referer til <i>Tyrer v UK</i>, men denne sag opstillede ikke et specifikt forbud mod legemlige afstraffelser af frihedsberøvede.
"Det vil som udgangspunkt være <u>personen, der ønskes overdraget</u>, der skal sandsynliggøre en reel risiko. Herefter vil byrden være på Danmark for at vise, hvordan den risiko er afhjulpel."	s. 452	Det må formodes, at en person, som frygter mishandling, <i>ikke</i> ønsker at blive overdraget.
En flagstats samtykke til, at en anden stat må borde flagstatens skibe, indeholder ikke hjemmel til at udøve jurisdiktion.	ss. 518-519	Det ville være nyttigt, hvis manualen indledningsvist specificerede hvad der menes med ordet "jurisdiktion". Senere i manualen anføres det, at "ved jurisdiktion forstås en stats ret til, efter folkeretten, at regulere personer og ejendom i henhold til national lov." (s. 531). Denne definition er imidlertid begrænset til lovgivende jurisdiktion, og udelukker således dømmende og håndhævende juris-

		diktion. Se generelt Staker C, 'Jurisdiction' in M Evans (ed), <i>International Law</i> (4th Ed, Oxford University Press 2014).
"En person gør sig skyldig i en forbrydelse, hvis han ulovligt og forsætligt" "De nævnte forhold kriminaliseres i konventionen..."	ss. 519, 522	På trods af SUA-konventionens ordlyd, er der er bred enighed om, at konventionen ikke i sig selv etablerer en forbrydelse, men at den alene forpligter de kontraherende partner til at lovgive og straffebelægge de beskrevne forhold i national ret. Se fx Boister N, <i>An Introduction to Transnational Criminal Law</i> (OUP Oxford 2012) 18-19.
6.2.2.3 Terrorisme	s. 521	Henvisningen til "terrorisme" eller "terror" er misvisende, da SUA-konventionen ikke selv bruger denne terminologi i de operative bestemmelser. Derudover har begrebet ikke nogen entydig folkeretlig betydning. Se fx B Saul, <i>B Defining Terrorism in International Law</i> (Oxford University Press 2008).
"Kaptajnen på et skib, hvis flagstat er part til konventionen, må aflevere en person til myndighederne i en modtagerstat (der er part til konventionen), hvis kaptajnen har rimeligt grundlag for mistanke om, at personen har overtrådt konventionens bestemmelser."	s. 520	Det ville være nyttigt, hvis manualen understregede, at princippet om <i>non-refoulement</i> også finder anvendelse på skibe. Se fx EMD, <i>Hirsi Jamaa and Others v. Italy</i>.
"Nukleart materiale må transporteres ad søvejen til eller fra territoriet eller under kontrol af en stat, der er part til Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), når følgende betingelser er opfyldt:..."	s. 524	Teksten kan læses som om, at det kun er kontraherende parter til NPT, dersom må transportere nukleart materiale, men der findes ingen generel regel, som forbyder sådanne transporter ad søveje. Se fx Rothwell D and Stephens T, <i>The International Law of the Sea</i> (Hart 2010) 184-185.
"6.2.3.2 Pirateri På det åbne hav eller på et hvilket som helst andet område uden for nogen stats jurisdiktion kan enhver stat opbringe et piratskib eller et skib, som pirater har bemægtiget sig og har kontrol over. Staten kan også anholde personer og beslaglægge ejendom ombord. Domstolene i den stat, som har foretaget opbringningen, kan fastsætte de straffe, der skal idømmes. Ligeledes kan domstolene afgøre, hvilke skridt der	ss. 528-529	Det ville være nyttigt, hvis manualen adresserede formodede piraters ejendomsret.

skal tages med hensyn til de pågældende skibe, luftfartøjer eller den pågældende ejendom, dog med forbehold for tredjemands rettigheder, når denne har handlet i god tro.”		
--	--	--